

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-352-1-32>

**ГЛОКАЛІЗАЦІЯ ЯК ЗАСАДНИЧИЙ ПРИНЦИП
ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОСТОРОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**GLOCALIZATION AS A FUNDAMENTAL PRINCIPLE
OF THE ORGANIZATION OF SPATIAL ECONOMIC ACTIVITY**

Хитра О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

Olena Khytra

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of Public Management
and Administration
The Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law
Khmelnytskyi, Ukraine*

Відносини між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності наразі формуються у специфічному (турбулентному) середовищі, що, крім іншого, характеризується ефектами “розширення” і “стиснення” просторово-часових меж. Зокрема, варто згадати концепцію нівелювання простору і часу за допомогою електронних засобів комунікації, виражених в ідеях “імплузії” і “глобального села” [1, с. 43]. У контексті синергетичної методології просторово-часовий паттерн, або “технології часо-простору”, стають основою для розуміння істинної природи процесів (як економічних, так і соціальних), а також їх прогнозування [2].

Слід зауважити, що логіка глобалізації є нелінійною: наростання її тенденцій періодично уповільнюється внаслідок “сплеску” процесів регіональної інтеграції, і в результаті такого чергування режимів “загострення” та “затухання” формуються нові підходи до визначення територіальних і часових параметрів виробничого процесу, інвестування та інноваційної діяльності, товарних ринків, конкуренції та кооперації, географії робочих місць і тривалості робочого часу тощо.

Наявність в економічному просторі паралельних тенденцій до уніфікації та диференціації пов'язують з поняттям “глокалізація”. До передумов глокалізації вчені зараховують: економію на масштабах, наукомістке виробництво, концентрацію каналів розподілу, науково-технічний прогрес, диференціацію продукції, роль уряду, а також консерватизм людського світогляду (опір глобалізаційним тенденціям). Рушійними силами процесу глокалізації виступають, перш за все, динамізм і швидкість трансформації світового валового продукту у частині підвищення частки послуг, поширення віртуальної торгівлі [1, с. 44].

Як стверджує Р. Робертсон, глобальні і локальні тенденції є взаємодоповнюючими та взаємопроникаючими, хоча в окремих ситуаціях можуть суперечити одна одній [3]. Дослідники акцентують увагу на здатності локального модифікувати та “заломлювати” хвилі глобалізації, які проходять крізь нього. Відтак, однаково актуальними є питання територіальної специфічності певної активності (аспект локалізації) і проблеми, пов'язані з подоланням географічної відстані (аспект глобалізації). Якщо локалізація базується на критерії мінімізації витрат обігу, то глобалізація – на критерії мінімізації витрат виробництва одиниці продукції за рахунок ефекту масштабу. Результатом їх взаємодії та синтезу, власне, постає глокалізація як одна з характеристик постіндустріальної економіки [4, с. 9].

Р. Тіпледі визначає глокалізацію як спосіб, у якому ідеї та структури, що циркулюють у глобальному вимірі, адаптуються до місцевих реалій [5]. Тенденції інтеграції та інтернаціоналізації, з одного боку, та локалізації й регіоналізації – з іншого, визначають необхідність пошуку компромісів між інтересами агентів локального, регіонального, національного та міжнародного рівнів [6, с. 63].

О.М. Олійник трактує глокалізацію як “процес реакції різноманітних сфер людського буття на локальному рівні на світову глобалізацію, що є результатом синтезу процесів глобалізації і регіоналізації” [1, с. 50]. Причому, важливе значення має просторова прив'язка, яка характеризується історичними, географічними, етнокультурними особливостями території. Тому зміст сучасного етапу глобалізації полягає у виведенні локальних територій безпосередньо у глобальний світ (“глобалізація знизу”), встановленні міцніших зв'язків із суміжними територіями (транскордонне співробітництво), розвитку міжрегіональних об'єднань (єврорегіонів) [7, с. 200]. Відповідно, глокальність зумовлює виникнення і поширення гібридності, культурного плюралізму, етнічної та релігійної гетерогенності [8, с. 23].

З точки зору С.А. Жукова, глокалізація ґрунтується на ідеї децентралізованого світу та пов'язана з мережевими формами і міжкультурною комунікацією [7, с. 200]. На думку М. Кастельса [9], мережі формують “простір потоків”, який не витісняє традиційний географічний простір, а радше змінює його функціональну й соціальну динаміку. Незважаючи на те, що “простір потоків” є новою територіальною моделлю світоустрою, учасники суспільства функціонують в географічних локаціях – місцях конденсації історії, культури та ін. (т. зв. “простір місць”). Власне, глокалізація – сполучна ланка між “простором потоків” і “простором місць” глобалізації [8, с. 21].

І.О. Ліщинський трактує просторову концентрацію виробництва як базову прерогативу глокалізації, оскільки у сформованих центрах (полюсах) формується унікальне середовище, яке перебуває під перманентним впливом національних і глобальних потоків [10, с. 16]. З одного боку, цей процес пов'язаний зі створенням розвиненої інфраструктури, яка забезпечує переміщення продукції, капіталів і робочої сили, що передбачає підтримку всіх видів інтеграції (сприяє глобалізації), а з іншого – супроводжує економічний регіоналізм (з орієнтацією на протекціонізм), сприяє лібералізації міжрегіональних зв'язків. Тому глокалізація потребує тісної взаємодії інституціонально-регулюючих механізмів наднаціонального, глобального рівня та рівня локальних, регіональних (інтеграційних) об'єднань [7, с. 201; 11, с. 97].

Як зазначає Т.В. Семигіна, аналіз процесів глокалізації (як наслідку поєднання факторів глобального та локального рівнів) має виходити з синергетичних концепцій нелінійності, непередбачуваності й недетермінованості вибору системою шляху свого розвитку в період біфуркації, законів функціонування та еволюції складних структур у періодах спокою чи дестабілізації [12, с. 25–26].

В економічній літературі глокалізація найчастіше аналізується у контексті: функціонування глобальних міст, включаючи фінансові центри та порти-хаби; формування полюсів та осей розвитку як центрів “випромінення” хвиль глобалізації та їх каналів; когезії децентралізованих і гетерогенних регіонів; планування урбанізованих територій; впливу потоків мігрантів та формування діаспор на економіку держави-донора [13, с. 78]. У маркетингу “глокалізація” означає “продаж і рекламування товарів у глобальному масштабі, через конкретні локальні ринки, адаптацію глобального товару під кожен конкретний ринок” [1, с. 43]. Відтак, глокалізація допомагає, з одного боку, задовольняти місцеві вподобання, а з іншого – дотримуватись глобальної корпоративної філософії та ідеології [14, с. 429].

Отже, глокалізація – це сучасна всеохоплююча форма трансформації МЕН, яка характеризується випереджальною активізацією внутрішньорегіональних і галузевих (локальних) економічних потоків над динамікою зростання міжнародних економічних відносин (економічної глобалізації) [7, с. 201]. В умовах глокальності ТНК застосовують особливі глокальні стратегії, що полягають у “прийнятті обґрунтованих рішень щодо адаптації глобальної стратегії ТНК з умовою врахування вимог локальних ринків, на яких працює корпорація” [6, с. 69]. Глокалізація бізнесу означає не просто використання принципів глобального менеджменту, але й спрямування політики закордонних філій на те, щоб забезпечити їх глибоке інтегрування в місцеву економіку [15, с. 134].

Загалом, динамічні соціально-економічні, політичні, культурні, національно-етнічні процеси, що відбуваються в сучасному світі, характеризуються яскраво вираженою територіальною специфікою, що обумовлює актуалізацію проблематики глокального менеджменту [6, с. 63], логіка якого передбачає урахування у процесі прийняття та реалізації управлінських рішень одночасного впливу глобального (єдина стратегія поведінки у віртуальному економічному просторі) та локального (інструментарій проектування згаданої стратегії на конкретну територію здійснення зовнішньоекономічних операцій).

Таким чином, людство вступило у нову “постглобальну” фазу розвитку – “глобальну регіоналізацію” як нерозривну єдність глобального і локального, коли локальне є аспектом глобалізації, а глобальне створює локальне. Глокалізація – це стан міжнародних відносин/стратегії компаній /дій людей, що відображають не тільки глобальні, а й локальні вимоги та стандарти [16, с. 56]. Розвиток людства за умов глокалізації свідчить про те, що загальнолюдські цінності можуть існувати лише у локальній формі (на певній території, у регіоні), а самобутній локальний досвід (культура, життя певного етносу) збагачує сукупний досвід і прогрес людства [7, с. 200], сприяючи підтримці належного розмаїття у системі.

Література:

1. Олійник О.М. Концептуалізація глокалізації: методологічні аспекти. *Гуманітарний вісник ЗДА*. 2009. Вип. 38. С. 41–51.
2. Домбровський О.Г. Трансформація економічних систем у процесах коеволюції та ентропії як умови встановлення нооекономіки. *Ефективна економіка*. 2013. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_3_4 (дата звернення: 05.09.2023).

3. Robertson R. Globalisation or Glocalisation? *Journal of International Communication*. 1994. Vol. 1. № 1. P. 33–52.

4. Нікішина О.В., Зарудна О.П. Глокалізація товарних ринків: теоретичні й прикладні аспекти. *Економіка харчової промисловості*. 2018. Т. 10. Вип. 2. С. 9–21.

5. Tiplady R. World of Difference: global mission at the pic'n'mix counter. *Paternoster Press*, 2003. 176 p.

6. Головань О.О., Олійник О.М., Сухарева К.В., Коваленко Н.М. Позиціонування в системі глокального менеджменту ТНК. *Наукові праці НУХТ*. 2018. Т. 24. № 3. С. 62–70.

7. Жуков С.А. Глокалізація як сучасний і перспективний процес розвитку світового господарства та міжнародних економічних відносин. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія "Економіка"*. 2014. Вип. 3. С. 199–201.

8. Ліщинський І.О. Онтологічно-концептуальні засади глокалізації. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 34. С. 20–24.

9. Castells M. The information age: economy, society and culture. Oxford, 1996.

10. Ліщинський І.О. Парадигма просторової організації локального економічного розвитку. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2018. Т. 23. Вип. 6 (71). С. 13–17.

11. Бобрик В.О. Глокалізаційні трансформації у процесах сталого розвитку Карпатського єврорегіону. *Економіка та держава*. 2020. № 8. С. 95–100.

12. Семигіна Т.В. Глокалізація політичних процесів: синергетика глобального і локального. *Наукові записки НаУКМА. Політичні науки*. 2012. Т. 134. С. 23–26.

13. Ліщинський І.О. Глокалізація, фрагментація та альтернативні візії внутрішніх геоекономічних суперечностей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 22 (2). С. 77–81.

14. Menon R. Global or Glocal: The future course for strategy? *Global Journal of Finance and Management*. 2014. Vol. 6. № 5. P. 427–432.

15. Головань О.О., Олійник О.М., Маркова С.В., Сухарева К.В. Глокальні товарні стратегії ТНК у системі менеджменту міжнародного бізнесу. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 1 (74). С. 132–140.

16. Бех К. Трактатування терміна глокалізація в дослідженнях світового господарства та міжнародних економічних відносин. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. Вип. 2 (54). С. 55–58.